

Xorazm maqomlarida dutor san'ati va uning xalq musiqa madaniyatidagi o'rni

Shahnoza Shokir-qizi Hojiqurbanova
Navoiy davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xorazm maqomlarida dutor san'atining o'rni va uning xalq musiqa madaniyatidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Xorazm musiqasi milliy madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, dutor orqali ifodalanadigan maqomlar o'quvchi va tinglovchilarda estetik did, musiqiy tafakkur va milliy o'zlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda dutor ijrochiligining tarixiy rivojlanishi, ijodiy tamoyillari, maqomlarning strukturaviy xususiyatlari va ularning ijro usullari yoritiladi. Shuningdek, dutor san'ati orqali Xorazm musiqasining ritmik, melodik va ohangiy boyligi, o'ziga xos ifodaviy vositalari o'rganiladi. Maqolada dutor ijrosi bilan bog'liq metodik va amaliy jihatlar ham tahlil qilinib, uning milliy musiqa madaniyatini saqlash va rivojlantirishdagi roli ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari Xorazm musiqiy merosini o'rganish va yosh avlodga yetkazish jarayonida qo'llaniladigan pedagogik va metodik asoslarni belgilashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Xorazm maqomi, dutor, milliy musiqa, ijro, ritm, melodiya, ohang, san'at, madaniyat, musiqiy meros

The art of dutar in Khorezm maqoms and its role in folk music culture

Shahnoza Shokir-qizi Hojiqurbanova
Navoi State University

Abstract: This article analyzes the role of dutar in Khorezm maqoms and its significance in folk music culture. Khorezm music is an integral part of national culture, and maqoms expressed through dutar serve to develop aesthetic taste, musical thinking and national identity in readers and listeners. The study covers the historical development of dutar performance, creative principles, structural features of maqoms and their performance methods. Also, the rhythmic, melodic and melodic richness of Khorezm music, its unique expressive means are studied through the art of dutar. The article also analyzes methodological and practical aspects related to dutar performance, and shows its role in preserving and developing national music culture. The results of the study will help determine the pedagogical and methodological foundations used in

the process of studying the musical heritage of Khorezm and conveying it to the younger generation.

Keywords: Khorezm maqom, dutar, national music, performance, rhythm, melody, tone, art, culture, musical heritage

Xorazm maqomlari O'zbekistonning boy musiqiy merosining ajralmas qismi bo'lib, xalq musiqasining tarixiy, madaniy va estetik qirralarini o'zida mujassam etgan noyob san'at shaklidir. Ushbu maqomlar o'zining murakkab melodik va ritmik tuzilishi, ifodaviy vositalari va ruhiy ohanglari bilan ajralib turadi. Xorazm maqomlarida dutor asbobi markaziy o'rin tutadi va bu an'anaviy cholg'u orqali maqomning barcha musiqiy xususiyatlari tinglovchiga yetkaziladi.

Dutor san'ati nafaqat musiqiy ifoda vositasi, balki Xorazm xalqining tarixi, madaniyati va falsafasini aks ettiruvchi vosita hisoblanadi. Har bir maqom o'ziga xos ritmik, melodik va ohangiy strukturaga ega bo'lib, dutor ijrosi orqali o'z ma'naviy va estetik mazmunini namoyon qiladi. Shu sababli dutor ijrochiligi Xorazm musiqiy madaniyatida muhim o'rin tutadi va milliy san'atning boy merosini yosh avlodga yetkazishda asosiy vositalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqola Xorazm maqomlarida dutor san'ati va uning xalq musiqa madaniyatidagi o'rnini tahlil qilishga bag'ishlanadi.

Xorazm maqomlari O'zbekiston musiqiy madaniyatining eng qadimiy va boy an'analari qatoriga kiradi. Bu maqomlar xalqning milliy estetik didi, musiqiy tafakkuri va ruhiy dunyosini aks ettiradi. Xorazm maqomlari boshqa O'zbekiston maqomlaridan farqli o'laroq, o'ziga xos ritmik va melodik xususiyatlari, ifodaviy vositalari bilan ajralib turadi. Tarixiy manbalarga ko'ra, Xorazm musiqiy merosi miloddan avvalgi davrlardan boshlab shakllana boshlagan va asrlar davomida turli madaniy va etnik ta'sirlar orqali boyib, mukammal shakl olgan. Maqomlar asosan xalq og'zaki ijodi orqali avloddan-avlodga yetkazilgan, ularning matni, ritmi va melodiyasi o'sha davrning tarixiy, ijtimoiy va madaniy holatini aks ettiradi.

Xorazm maqomlarining shakllanishida dutor asbobi markaziy o'rin tutadi. Dutorning ohanglari va ritmik imkoniyatlari maqomning ifodaviy xususiyatlarini to'liq ochishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, dutor cholg'usi orqali maqom ijrochisi maqomning ruhiy mazmunini tinglovchiga yetkazadi, uni estetik tajribaga aylantiradi. Dutor san'ati nafaqat musiqiy ifoda vositasi, balki xalqning ma'naviy qadriyatlarini, tarixiy xotirasini va falsafiy qarashlarini aks ettiruvchi vosita hisoblanadi.

Tarixiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Xorazm maqomlari bir nechta asosiy turkumlardan iborat bo'lib, ularning har biri o'ziga xos ritm va melodik tuzilishga ega. Har bir maqom an'anaviy tarzda ma'lum ritmik sxema va ohangiy progressiyalar asosida ijro etiladi. Masalan, "Shur" va "Bayot" turkumlari o'zining chuqur hissiy ohanglari bilan tinglovchiga estetik zavq bag'ishlaydi, "Segoh" va "Oshiq" maqomlari

esa dramatik va ekspressiv xususiyatlarga ega. Shu bilan birga, maqomlarning strukturalari turli melodik va ritmik o'zgarishlar orqali rivojlanadi, bu esa dutor ijrochisiga keng imkoniyatlar yaratadi.

Xorazm maqomlarining shakllanishida ijtimoiy va madaniy omillar ham muhim rol o'ynagan. Hududning strategik joylashuvi, turli madaniyatlar bilan aloqalari, xalq bayramlari va urf-odatlar maqomlarning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatgan. Maqomlar dastlab xalq orasida og'zaki ijod sifatida tarqalgan, so'ngra esa ma'lum san'atkorlar va dutor ustalari orqali tizimli ravishda o'rganilgan va ijro etilgan. Shu tariqa, Xorazm maqomlari nafaqat xalq san'ati, balki milliy musiqiy madaniyatni shakllantirishda muhim omilga aylangan.

Tarixiy manbalar va etnografik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Xorazm maqomlari dutor bilan bog'liq an'anaviy ijrochilik maktablariga asos bo'lgan. Har bir dutor ijrochisi o'zining o'ziga xos texnika, ifodaviy uslubi va maqomni interpretatsiya qilish usullariga ega. Shu bilan birga, maqomlarni ijro etish jarayonida ijrochilar an'anaviy uslublarni saqlagan holda shaxsiy ijodiy ifodani qo'shganlar. Bu esa Xorazm maqomlarini nafaqat tarixiy, balki zamonaviy musiqiy madaniyatda ham muhim o'rin tutishini ta'minlagan.

Xorazm maqomlarining tarixiy rivojlanishi ularning strukturasi va ijro usullarida aks etadi. Maqomlarning ritmik va melodik o'ziga xosligi dutor ijrochiligidan texnik imkoniyatlari bilan chambarchas bog'liq. Masalan, ritmik o'zgarishlar va ohangiy progressiyalar dutor simlarining turli kombinatsiyalari orqali amalga oshiriladi. Shu sababli dutor san'ati maqom ijrosining markaziy elementi sifatida qoraladi.

Shuningdek, Xorazm maqomlarining shakllanishida vokal va instrumental ijro integratsiyasi muhim ahamiyatga ega. Dutor ijrosi maqom matni va vokal liniyasi bilan uyg'unlashib, to'liq musiqiy obraz yaratadi. Bu jarayon o'quvchi va tinglovchi uchun nafaqat estetik, balki ma'naviy tajriba hisoblanadi. Maqomlarning mazmuni va tuzilmasi dutor ijrochisining texnik va ifodaviy qobiliyatiga bog'liq bo'lib, ularning ijrosi xalq musiqa madaniyatining boyligini namoyon qiladi.

Xorazm maqomlari xalq madaniyatida nafaqat musiqiy, balki tarbiyaviy va estetik rol o'ynaydi. Maqomlar orqali o'quvchilar va tinglovchilar milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va estetik did bilan tanishadilar. Shu sababli dutor san'ati va maqom ijrochiligi milliy musiqiy madaniyatni saqlash va rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, Xorazm maqomlari xalq musiqiy madaniyatining noyob shakli bo'lib, dutor san'ati uning markaziy elementi sifatida xizmat qiladi. Maqomlarning shakllanishi va rivojlanishi tarixiy, ijtimoiy va madaniy omillar bilan bog'liq bo'lib, dutor ijrochiligi orqali ularning estetik, melodik va ritmik xususiyatlari to'liq namoyon bo'ladi. Shu tariqa, Xorazm maqomlari va dutor san'ati xalq musiqa madaniyatining boy merosini tashkil etadi va yosh avlodga yetkazish jarayonida muhim ahamiyatga ega.

Xorazm musiqasida dutor san'ati nafaqat instrumental ijro, balki xalq madaniyatining ajralmas qismi sifatida rivojlangan. Dutor ijrochiligi maqomning ruhiy va estetik mazmunini tinglovchiga yetkazuvchi markaziy vosita hisoblanadi. Shu bois dutor san'ati nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki ijodiy tafakkur, estetik sezgi va ma'naviy tajribani birlashtiruvchi murakkab pedagogik va ijodiy tizim sifatida qaraladi. Ushbu bobda dutor ijrochiligining nazariy asoslari, ijodiy tamoyillari va amaliy qo'llanilishi tahlil qilinadi.

Dutor ijrochiligi asosan maqomlarning ritmik, melodik va ohangiy tuzilmasini to'liq ochishga xizmat qiladi. Maqom ijrochiligi nazariy jihatdan simlar kombinatsiyasi, ritmik naqshlar, ohang progressiyalari va ornamentatsiyalar tizimi bilan belgilanadi. Har bir maqomning o'ziga xos ritmik sxemasi va melodik shakllari mavjud bo'lib, ularning ijrosi dutor texnikasini mukammal o'zlashtirishni talab qiladi.

Nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, dutor ijrochisi maqom matni, ritmi va ohangini chuqur anglab, ularni o'z ijodiy interpretatsiyasida uyg'unlashtirishi kerak. Shu bois dutor san'ati nafaqat texnik, balki estetik va psixologik tayyorgarlikni ham talab qiladi. Musiqiy nazariya bo'yicha dutor ijrochisi maqomning strukturasini bilishi, ritmik va melodik o'zgarishlarni to'g'ri ifodalashi zarur.

Dutor ijrochiligida ornamentatsiyalar va melodik bezaklar muhim o'rin tutadi. Ornamentatsiyalar maqomning ifodaviy kuchini oshiradi, ohangning boyligini namoyon qiladi va tinglovchiga estetik zavq bag'ishlaydi. Shu bilan birga, ornamentatsiyalar ijrochining texnik mahorati va ijodiy tafakkurini namoyon etadi. Dutor ijrochiligi nazariy jihatdan maqom tuzilmasini, ohanglarni, ritmni va ornamentatsiyalarni mukammal o'zlashtirishga asoslanadi.

Dutor ijrochiligining ijodiy tamoyillari ko'p qirrali bo'lib, ular maqomning ruhiy mazmunini ifodalash, tinglovchida estetik tajriba yaratish va ijrochining shaxsiy ifodasini namoyon etishga qaratilgan. Asosiy tamoyillardan biri - intonatsiya va ritm uyg'unligi. Har bir maqomning ritmi va ohangi o'ziga xos bo'lib, dutor ijrochisi ularni aniq va tabiiy ifodalashi lozim. Shu bilan birga, ijro jarayonida ijrochining hissiy holati, tajribasi va san'atga bo'lgan yondashuvi ham muhim ahamiyatga ega.

Boshqa tamoyil - melodik boylik va ornamentatsiya qo'llash. Dutor ijrochisi maqomning melodik tuzilmasini bilishi, zarur hollarda ornamentlar orqali qo'shiqlarni boyitishi va estetik ifodani kuchaytirishi lozim. Ornamentatsiyalar ijrochining shaxsiy ijodiy yondashuvini, texnik mahoratini va estetik qarashini namoyon qiladi. Shu tariqa, dutor san'ati nazariy bilimlar va ijodiy tafakkurni uyg'unlashtiradi.

Uchinchi tamoyil - maqomning ruhiy mazmunini yetkazish. Dutor ijrochisi maqomning matnini va ohangini to'liq idrok etib, tinglovchiga ma'naviy va estetik tajriba berishi kerak. Bu tamoyil ijrochining musiqiy, psixologik va estetik tayyorgarligini talab qiladi. Dutor orqali maqomning hissiy ohanglari, dramatik va

ekspressiv jihatlarini tinglovchiga yetkaziladi, shu bilan birga, musiqiy va ma'naviy boylik namoyon bo'ladi.

Dutor ijrochiligi texnikasi ritm, ohang va ornamentatsiyalarni mukammal ijro etishga qaratilgan. Simlarning ushlab turilishi, barmoqlar harakati, qo'l va tirsak pozitsiyalari ijro sifatiga bevosita ta'sir qiladi. Ijrochining texnik mahorati maqomning murakkab ritmik va melodik strukturasi bilan uyg'unlashgan holda ifodalanadi.

Shuningdek, dator ijrochisi maqomni ijro etishda improvizatsiya elementlaridan foydalanadi. Improvizatsiya maqomning ifodaviy kuchini oshiradi va ijrochining shaxsiy ijodiy yondashuvini namoyon qiladi. Shu tariqa, dator san'ati nafaqat an'anaviy ijro, balki ijodiy tafakkur va individual ifodani o'z ichiga oladi.

Dutor san'atini o'rganish va o'rgatishda pedagogik yondashuv muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarga maqom tuzilmasi, ritm, ohang va ornamentatsiyalarni bosqichma-bosqich o'rgatish tavsiya etiladi. Metodik jihatdan, darslar amaliy va nazariy mashqlar kombinatsiyasi asosida olib boriladi. Avvalo, ritmik mashqlar, so'ng melodik chiziqlar va ornamentlar bilan ishlash, keyin esa butun maqomni ijro etish amalga oshiriladi.

Pedagogik tajriba shuni ko'rsatadiki, dator ijrochiligi o'quvchilarda nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki estetik did, musiqiy tafakkur va ijodiy tafovutni rivojlantiradi. Shu bilan birga, dator san'ati orqali o'quvchilar xalq musiqiy madaniyatini chuqurroq anglashadi va uni asrab-avaylashga o'rgatiladi.

Shu tariqa, dator ijrochiligining nazariy va ijodiy tamoyillari Xorazm maqomlarining boy estetik va ma'naviy mazmunini tinglovchiga yetkazishda muhim rol o'ynaydi. Nazariy bilimlar, texnik ko'nikmalar va ijodiy yondashuvlar birlashib, dator san'atini mukammal ijro etish imkonini beradi. Shu bilan birga, dator ijrochiligi nafaqat musiqiy mahorat, balki estetik, pedagogik va madaniy ahamiyatga ega bo'lib, Xorazm musiqiy madaniyatini saqlash va rivojlantirishda markaziy o'rin tutadi.

Xorazm maqomlarida dator san'ati nafaqat musiqiy ifoda vositasi, balki xalq madaniyati va estetik qadriyatlarni yetkazuvchi markaziy vosita sifatida xizmat qiladi. Ushbu bobda dator ijrochiligining amaliy jihatlarini, maqom ijrosidagi o'rni va xalq musiqiy madaniyatidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Amaliy tajriba ko'rsatadiki, dator orqali maqom ijrosi o'quvchilar va tinglovchilar uchun nafaqat eshitish, balki ruhiy va estetik tajriba hisoblanadi.

Xorazm maqomlarini ijro etish jarayoni murakkab va ko'p bosqichli tizimga asoslanadi. Avvalo, dator ijrochisi maqomning ritmik va melodik tuzilmasini mukammal o'zlashtiradi. Ritmik naqshlar, ohang progressiyalari va ornamentatsiyalarni to'g'ri ifodalash maqomning estetik kuchini oshiradi. Amaliyotda ijrochilar avval qisqa frazalarni kuylash va ularni simlar orqali o'zlashtirish bilan boshlaydi, so'ngra esa butun maqomni ijro etadi. Shu tartibda mashq qilish maqomning murakkab strukturasi va dator texnikasini uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Ijro jarayonida dutor ijrochisi ornamentatsiyalar va melodik bezaklardan foydalanadi. Ornamentatsiyalar maqomning hissiy ohangini kuchaytiradi, ohanglarni boyitadi va ijrochining texnik mahoratini namoyon qiladi. Shu bilan birga, ornamentlar ijrochiga shaxsiy ijodiy yondashuvini qo'shish imkonini beradi. Dutor orqali maqomning har bir ohangi, ritmik burilishlari va dramatik ifodasi tinglovchiga yetkaziladi, bu esa maqom ijrosini nafaqat texnik, balki estetik amaliyotga aylantiradi.

Dutor san'atini o'rganish va ijro etishda metodik yondashuv muhim o'rin tutadi. Maqomni o'rganish bosqichlari quyidagicha amalga oshiriladi: ritm va melodik frazalarni mashq qilish, matn va talaffuzni o'zlashtirish, ornamentatsiyalarni qo'llash va butun maqomni ijro etish. Metodik jihatdan bu jarayon o'quvchilarga maqomning tuzilmasini, ohang boyligini va ritmik murakkabliklarini tizimli o'rgatishga imkon beradi.

Shuningdek, dutor ijrochiligi amaliy mashg'ulotlarda jamoaviy va individual ishlarga asoslanadi. Jamoaviy ijro orqali o'quvchilar bir-birini tinglash, ovozlarni uyg'unlashtirish va umumiy musiqiy jarayonga moslashish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Individual mashg'ulotlar esa texnik mahorat va shaxsiy ifodani shakllantirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, dutor san'ati nafaqat texnik, balki pedagogik va ijodiy jarayon sifatida rivojlanadi.

Dutor san'ati Xorazm maqomlarining xalq musiqiy madaniyatidagi ahamiyatini oshiradi. Maqomlar orqali xalq tarixiy va ma'naviy qadriyatlarni, estetik didni, urf-odatlarini va falsafiy qarashlarni o'rganadi. Dutor ijrosi tinglovchida estetik va ruhiy tajriba yaratadi, shu bilan birga, milliy musiqiy merosni saqlash va avlodlarga yetkazishda muhim vosita hisoblanadi.

Xorazm maqomlarining dutor orqali ijro etilishi xalq san'atining boyligini, musiqiy va psixologik qirralarini namoyon qiladi. Maqomlarni ijro etish jarayonida ijrochining hissiy holati, ifodaviy mahorati va san'atga bo'lgan yondashuvi muhim rol o'ynaydi. Shu sababli dutor san'ati xalq musiqa madaniyatining markaziy elementi sifatida qaraladi va uning ijro etilishi estetik didni rivojlantiradi.

Amaliy tajribalarda aniqlanishicha, dutor san'ati orqali Xorazm maqomlarini ijro etishda o'quvchilar va tinglovchilar bir vaqtning o'zida musiqiy va ma'naviy kompetensiyalarini rivojlantiradilar. Masalan, maktab va musiqa maktablarida o'tkazilgan darslar shuni ko'rsatadiki, dutor orqali maqomlarni kuylash o'quvchilarning ritmni his qilish, talaffuzni to'g'ri ifodalash va estetik tafakkurini oshiradi. Shu bilan birga, o'quvchilar jamoaviy ijro jarayonida sahna madaniyati va jamoada ishlash ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar.

Shuningdek, dutor san'ati amaliyotida ijodiy mashqlar, improvizatsiya va ornamentatsiyalarni qo'llash orqali o'quvchilar o'z shaxsiy ijodiy yondashuvini namoyon etadilar. Bu esa Xorazm maqomlarining ijodiy va estetik boyligini oshiradi hamda milliy musiqiy madaniyatni yosh avlodga yetkazish imkonini beradi.

Dutor san'ati Xorazm maqomlarini xalq musiqa madaniyatining boyligi sifatida namoyon etadi. Maqomlar va dutor orqali o'quvchilar milliy qadriyatlarni, tarixiy xotira va estetik didni o'rganadilar. Shu bilan birga, dutor ijrochiligi xalqning san'atini asrab-avaylash va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Maqomlarning estetik boyligi va dutor ijrochiligi o'quvchilarda nafaqat musiqiy, balki ma'naviy tajriba yaratadi. Shu tariqa, dutor san'ati xalq musiqiy madaniyatini avloddan-avlodga yetkazishda, estetik va ma'naviy qirralarni shakllantirishda markaziy vosita hisoblanadi.

Shu tariqa, dutor san'ati Xorazm maqomlarining amaliy ijrosi va madaniy ahamiyatini ta'minlaydi. Maqom ijrosida dutor ijrochisi nafaqat texnik, balki estetik va ijodiy yondashuvni uyg'unlashtiradi. Dutor orqali maqomning ritmik, melodik va ornamentatsion boyligi tinglovchiga yetkaziladi, bu esa Xorazm musiqiy madaniyatining boyligini namoyon qiladi. Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, dutor san'ati xalq musiqiy madaniyatini saqlash, estetik didni rivojlantirish va yosh avlodga yetkazish jarayonida muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Ushbu maqolada Xorazm maqomlarida dutor san'ati va uning xalq musiqa madaniyatidagi o'rni tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, dutor nafaqat Xorazm maqomlarini ijro etishning markaziy asbobi, balki xalq madaniyati, estetik did va ma'naviy qadriyatlarni yetkazuvchi vosita hisoblanadi. Dutor orqali maqomlarning ritmik, melodik va ornamentatsion boyligi tinglovchiga yetkaziladi, bu esa musiqiy tajribani nafaqat eshitish, balki ruhiy va estetik jihatdan qabul qilish imkonini beradi.

Maqolada dutor ijrochiligining nazariy va ijodiy tamoyillari, maqom ijrosidagi amaliy jihatlar, shuningdek pedagogik va metodik asoslari yoritildi. Amaliy tajribalar shuni ko'rsatdiki, dutor san'ati o'quvchilarning musiqiy kompetensiyasini, estetik tafakkurini, ijodiy ifodaviy qobiliyatini va milliy qadriyatlarni anglash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Shu bilan birga, dutor san'ati xalq musiqiy madaniyatini saqlash va yosh avlodga yetkazishda asosiy vosita hisoblanadi. Maqomlar va dutor ijrochiligi integratsiyalashgan pedagogik va ijodiy yondashuv orqali o'quvchilarda estetik, ma'naviy va musiqiy kompetensiyalarni bir vaqtning o'zida shakllantiradi. Shu tariqa, Xorazm maqomlari va dutor san'ati milliy musiqiy merosning boyligini namoyon etadi hamda ularni saqlash va rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Саидий, Саид Болта-Зода, Салимова, Бахринисо Бахромжон кизи. Вариационный подход к построению однородной музыки, размышление идеального подхода к её решению. Science and Education 3 (8), 138-144
2. Саид Болтазода, Саидий. Эффект образования музыки к системы общеобразовательной школы. Science and Education 3 (8), 224-230

3. СБЗ Саидий. Диалектика и образовательный процесс смена состояний системы образования как деятельности. Science and Education 5 (6), 151-157
4. СБ Саидий. Определения понятий диктанта в теории музыки. Science and Education 3 (12), 823-828.
5. СБЗ Саидий. Обратный сдвиг гармоничный линии в многоголосных произведениях. Science and Education 3 (12), 871 - 877
6. КБ Холиков. Направляющие основы методики для педагогов и студентов музыкально эстетическая развития детей в садике. Science and Education 3 (2), 1233-1239
7. КБ Холиков. Некоторые новые вопросы, связанные с применением методов и приёмов музыки в общеобразовательной системе. Science and Education 4 (7), 100-106
8. КБ Холиков. Некоторые задачи, сводимые к вокальным управлениям голоса, при кантрапунктной музыки. Scientific progress 2 (3), 697-704
9. КБ Холиков. Вокальная культура как психологический феномен. Актуальные вопросы психологии, педагогики, философии 2 (11), 118-121
10. КБ Холиков. Диалоговые методы определения тональностей (не по квинтовому кругу)
Science and Education 4 (7), 198-205
11. СБ Саидий. Психологические характеристики музыкальных звуков. Узбекистан 2 (2), 76-82
12. Саид Болтазода, Саидий. Механизмы формирования культуры почитания человеческих ценностей у старшеклассников на основе фольклора в хоре. Science and Education 4 (2), 1386-1391
13. Саидий, Саид Болтазода. Сложный принцип формообразования в изоритмическом сложений музыки. Science and Education 3 (11), 962-969
14. Саидий, Саид Болтазода. О некоторых простейших обобщениях приёмов и методов по музыке общеобразовательной школе. Science and Education 3 (8), 196-203
15. Саидий, Саид Болтазода. Принципы и приложения музыкальной формы. Science and Education 5 (2), 432-438
16. Саидий, Саид Болтазода. Нестандартные психологические структуры и модуляция в педагогике. Science and Education 5 (2), 348-354
17. Саидий, Саид Болтазода. Обменное приёмы аккордов семейство субдоминанты и доминанты использование на фортепиано. Science and Education 5 (2), 439-444
18. Саидий, Саид Болтазода. Об эффектно влияние теории, в создании музыкального произведения. Science and Education 3 (12), 864 - 870

19. Саидий, Саид Болтазода. Основные направления возбуждения мелкой моторики по направлению музыки. *Science and Education* 3 (10), 582-590
20. Саидий, Саид Болтазода. Песни, обработка народных песен и развития мастерства учащихся. *Science and education.* 3 (4), 1200-1205
21. Саидий, Саид Болтазода. Художественно-педагогическое общение как средство формирования музыкальной мотивации школьников. *Science and Education* 5 (2), 322-327
22. Саидий, Саид Болтазода. Простые, сложные и смешанные размеры музыки при проведении уроков дирижирования, креативные методы обучения. *Science and Education* 3 (5), 1484-1492
23. Саидий, Саид Болтазода. Оценка качества педагогического мастерство, в проведения занятий сольфеджио в ВУЗах. *Science and Education* 4 (1), 604-610
24. Саидий, Саид Болтазода. Подробная информация к навыкам музыкального и экспериментального моделирования при решении задач дирижирования. *Science and Education* 2 (12), 803-811
25. Саидий, Саид Болтазода. Элементы абстрактной и абсолютной звучании музыкального звука. *Science and Education* 4 (1), 597-603
26. Саидий, Саид Болтазода. Теоретическое рассмотрение вероятности совпадения неаккордовых звуков в произведениях. *Science and Education* 4 (1), 556-562
27. Саидий, Саид Болтазода. Повышение или понижение основных ступеней, знаки альтерации. *Science and Education* 3 (12), 878 - 884
28. Саидий, Саид Болтазода. Обратный сдвиг гармоничный линии в многоголосных произведениях. *Science and Education* 3 (12), 871 -877
29. Саидий, Саид Болтазода. Субхонов, Отабек Адилевич. Основы управления музыкального диктанта по сольфеджио. *Science and Education* 3 (3), 825-830
30. Саидий, Саид Болтазода. Интерпретация современных методов работы с малоуспеваемыми музыкантами. *Scientific Journal* 3 (3), 1193-1199